

CZU: 37.018.262

ABORDĂRI TEORETICE ȘI IMPLICAȚII PRACTICE ÎN CONSILIEREA FAMILIEI CU PREADOLESCENȚI

Olga RĂILEANU

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Consilierea psihopedagogică a familiei cu preadolescenți vizează un set de acțiuni speciale desfășurate sistematic, realizate de consilier în baza abordărilor științifice și a experiențelor avansate din domeniul consilierii psihopedagogice. În funcție de situația concretă, de specificul abordărilor și tendințelor științifice privind formarea competențelor parentale ale adultului și orientarea preadolescentului spre armonizarea relațiilor cu părinții, consilierul își va individualiza intervenția. Prin consilierea familiei devine posibilă cultivarea membrilor ei în direcția formării eficienței personale în dezvoltarea și autoperfecționarea personalității sale.

Cuvinte-cheie: *consiliere psihopedagogică, consilierea familiei, abordări psihodinamice, abordări comportamentale, abordări umaniste și existențiale, abordări eclectic-integrative.*

THEORETICAL APPROACHES AND PRACTICAL IMPLICATIONS IN FAMILY COUNSELING WITH PRETEENS

Psycho-pedagogical counseling with preteens target a range of actions carried out systematic pedagogical counselor based on scientific approaches and experiences in pedagogical counseling. Depending on the concrete situation, the specific of scientific approaches and tendencies on parental adult skills training and orientation towards harmonization preteen relationships with parents, the counselor will individualize the intervention. By providing counseling of the family members becomes possible to grow them in shaping the effectiveness of self-improvement and personal development of his personality.

Keywords: *psycho-pedagogical counseling, family counseling, psychodynamic approaches, behavioral approaches, humanistic and existential approach, eclectic-integrative approaches.*

Introducere

Cercetările științifice și cele empirice ne conduc spre ideea că formarea și dezvoltarea personalității umane reprezintă un proces complicat și multiaspectual, care încorporează un ansamblu de activități educative, instructive: de asistență psihopedagogică și consiliere desfășurate pe întregul parcurs al vieții. În studiul dat vom analiza abordările teoretice și implicațiile practice care au apărut în domeniul psihologiei și psihoterapiei, iar astăzi se valorifică cu succes și în consilierea familiei (în variatele ipostaze: cu copii, preadolescenți, adolescenți etc.).

În procesul evoluției sale, consilierea psihopedagogică continuă să fie cercetată și fundamentată din punct de vedere teoretic și aplicativ. Acest fapt contribuie la realizarea unei consilieri eficiente care ar avea un impact considerabil asupra modului de abordare și armonizare a relațiilor interpersonale dintre părinți și copii, inclusiv ar asigura crearea unui climat familial pozitiv. Valoarea praxiologică a teoriilor și abordărilor psihopedagogice în domeniul consilierii familiei este demonstrată prin analiza raționamentelor logice și/sau prin studiul detaliat al rezultatului/impactului consilierii adulților și copiilor.

Întrucât în cadrul cercetărilor preliminare am observat că specialiștii-consilieri trebuie să cunoască și să valorifice aspectele comune, dar și diferențele care țin de dimensiunea psihologică, terapeutică dar și cea pedagogică a consilierii, vom analiza succint abordările științifice și tendințele contemporane în consilierea familiei cu preadolescenți.

Analiza literaturii de specialitate [1-3,6,7,14] a permis să stabilim că pentru consilierea eficientă a familiei cu copii trebuie să cunoaștem aspectele comune, istoricul evoluției abordărilor teoretice, principiile și modalitățile practice ale integrării în marele curente psihologice și cele ale științelor educației. Astăzi tendința de bază în consiliere și psihoterapie rezidă în axarea pe imperativele integrării.

În continuare vom prezenta esențializat principalele abordări din perspectiva cărora se realizează consilierea familiei cu preadolescenți. În funcție de specificul teoriilor și abordărilor generale privind formarea personalității adultului și a preadolescentului, consilierul va individualiza intervenția.

Abordări teoretice ale consilierii familiei

Studiul reperelor teoretice [1-3,5,7,8,12 etc.] cu privire la consilierea familiei cu copii, analiza lor a permis să observăm specificul celor trei categorii mari de abordări: orientarea *psihodinamică*, *comportamentală*, *umanistă / experiențială*.

Astfel, *orientarea psihodinamică* își are originea în psihanaliza freudiană și constituie o teorie psihologică cu privire la natura umană, care concomitent poate fi considerată ca orientare și metodă de cercetare atât în psihoterapie, cât și în consilierea psihopedagogică.

Plecând de la concepția lui **S.Freud**, elementele și accepțiunile de factură psihodinamică importante pot fi sintetizate în următoarea teză: viața omului este caracterizată de diferite grade de conflicte, cunoașterea și dirijarea acestora pot anticipa conflictele interpersonale. Potrivit teoriei freudiene, personalitatea umană include în structura sa trei instanțe psihice; **Idul/Sinele** care cuprinde impulsurile și tendințele de natură inconștientă. Potrivit uneia dintre ideile fundamentale ale abordării respective, comportamentele umane nu apar întâmplător, ci sunt determinate de evenimentele anterioare și de pulsuniile de natură inconștientă. În acest caz, sarcina consilierului este să scoată și să transfere informația din inconștient în conștiința persoanei, ajutând-o pe aceasta să înțeleagă riscul comportamentelor indezirabile și conținutul pulsuniilor sale care provin din zonele profunde ale psihicului.

O altă instanță psihică este **Egoul /Eul**, considerat de S.Freud drept entitate psihică de natură conștientă aflată în contact permanent cu lumea exterioară și cu evenimentele vieții interioare a subiectului [Apud 7, p.18]. Acesta are un rol esențial în menținerea stării de sănătate a persoanei, care temperează și ține sub control manifestările Idului, asigurând echilibrul dintre comportamentul persoanei și exigențele sociale sau valorico-normative ale Supraeului.

Supraeul/Superegoul se constituie din conținuturi psihice de natură social-valorică, predominant morală, cu rolul de cenzură a manifestării Eului [Ibidem].

Precizăm că orice fenomen psihic este rezultatul interacțiunilor unor forțe de natură conștientă și inconștientă ce determină comportamentul uman. Fenomenele psihice și comportamentele oamenilor au la bază evenimentele anterioare ce i-au marcat, care, dacă nu sunt conștientizate, determină persoana să repete aceleași tipuri de acțiuni și fapte, să intre în contradicție cu normele și principiile social-morale, producând conflicte interioare și interpersonale. Procesul psihoterapeutic de orientare psihodinamică are la bază două mecanisme principale de soluționare a conflictelor umane interioare și interpersonale. Acestea sunt: Insightul/înțelegerea sau conștientizarea reală a situațiilor-problemă și descoperirea surselor de motivare ascunsă ce stau la baza comportamentelor omului și catharzisul/descărcarea emoțională [7, p.20].

Bineînțeles, studierea, cunoașterea și valorificarea eficientă a mecanismelor expuse mai sus optimizează procesul de consiliere a familiei, în care se educă și se dezvoltă copiii, inclusiv cei de vârstă preadolescentă.

Dacă consilierului îi reușește să-i facă pe părinți și preadolescenți să înțeleagă cauza conflictului intrapersonal și a celui interpersonal prin *iluminare* (insight) și catharsis, orientându-i spre depășirea rezistenței și motivându-i spre rezolvarea propriilor probleme pentru schimbarea conduitei, atunci specialistul poate fi sigur că situațiile dificile asemănătoare vor fi anticipate și/sau vor fi soluționate de către beneficiari într-un mod reușit.

În acest context, cercetătoarea *E.Vrasmas* menționează că depășirea rezistenței individului, a propriului sentiment de inferioritate constituie principala cheie de declanșare a percepției și soluționării multor conflicte dintre preadolescenți și părinți [14, p.134].

Explorarea iscusită a mecanismelor consilierii și terapiei centrate pe abordarea psihodinamică va contribui la anihilarea sau lichidarea comportamentului neadecvat al părinților și a comportamentului manifestat prin încăpățănare, protest și negativism din partea preadolescentului. Consilierea adulților și copiilor va avea ca scop evaluarea și analiza propriului comportament, *descărcarea emoțională* (catharsisul), ceea ce va contribui la reducerea tensiunii psihice, a anxietății și chiar la prevenirea unor tulburări emoționale. Realizarea unei analize și observări sistematice asupra vieții psihice a beneficiarilor de către consilier, învățarea acestora a se autoobserva se va realiza la o primă etapă de lucru cu familia. În scopul dezvoltării personalității părinților și a preadolescentului, al schimbării comportamentului acestora pot fi organizate ședințe speciale, prin consilierea axată pe prevenție și dezvoltare. În cadrul ședințelor, părinții, sub ghidarea consilierului sau psihologului școlar, vor consolida competențele parentale de comunicare și relaționare familială.

Investigațiile noastre au demonstrat că prin serviciile de consiliere educațională se intenționează orientarea și motivarea adulților și a preadolescenților în schimbarea cognițiilor, atitudinii și a comportamentelor indezirabile, care semnalizează anumite probleme, ca de exemplu: stima de sine scăzută, comunicarea dificilă, indecizia, comportamentul timid, agresiv sau ambivalent etc.

O altă tendință în abordarea psihodinamică, explorată frecvent în consilierea familiei atât de teoreticieni, cât și de practicieni, este *orientarea holistică*. Valorificarea în practică a *orientării holistice* a personalității, dezvoltată de **Alfred Adler**, permite să ajutăm familia și preadolescentul în depășirea sentimentelor de insecuritate, frică pentru a modifica cognițiile, atitudinile, trăirile, comportamentele non-adaptative ale beneficiarului [Apud 9, p.120].

Interesul pentru o abordare holistică a persoanelor și problemelor la nivel de familie vine din nevoia de a explica ce se întâmplă în cadrul familiei cu membrii ei, inclusiv cu preadolescentul, ceea ce va asigura stabilitatea și validarea strategiilor de armonizare a relațiilor preadolescenți-părinți.

Pentru a preveni instaurarea unui climat nefavorabil educației preadolescentului în familie și a unei relații distorsionate între părinți, între părinți și copiii acestora, este necesar ca adulții să manifeste comportamente ce pot preveni apariția conflictelor interpersonale. În consilierea familiei este important ca specialistul să cunoască specificul și caracteristicile de bază ale orientării psihodinamice în ambele sale ipostaze: orientarea psihodinamică clasică (freudiană) și orientarea psihanalitică modernă (postfreudiană). În acest context, atât la nivel teoretic, cât și aplicativ, se observă fenomenul eclectic al integrării viziunilor și metodelor aplicate în procesul consilierii familiei.

Pentru a evidenția specificul aspectelor expuse, rezumatul pe marginea abordărilor psihodinamice l-am structurat într-un tabel (Tab.1).

Tabelul 1

Abordări psihodinamice

Orientări importante	Caracteristici esențiale	Metodele adoptate
Orientarea psihanalitică clasică (freudiană) <i>S.Freud</i>	- Tulburările psihice au la origine o dezvoltare psihosexuală defectuoasă; - Omul se confruntă cu conflictele dintre pulsunile inconștiente (Idul), cele conștiente/mecanismele de aparare ale Egoului, care încearcă o mediere cu realitatea exterioară, în acord cu principiile și valorile morale ale societății SuperEgo. - Comportamentele umane nu apar întâmplător, ele sunt determinate de evenimentele anterioare care l-au marcat pe om. Dacă acestea nu sunt conștientizate, ele determină subiectul să repete mereu aceleași tipuri de comportamente incoerente.	- analiza acțiunilor părinte-preadolescent; - analiza Egoului/Eului; - prelucrarea și interpretarea informației obținute de la contactul cu beneficiarul.
Orientări psihodinamice moderne (post-freudiene) <i>A.Adler, C.Jung, K.Horney, O. Rank, H.Sullivan</i>	- Orientările psihodinamice moderne valorifică, atât sub aspect metodologic, cât și conceptual, psihanaliza post-freudiană (A.Alder, C.Jung, K.Horney, H.Sullivan). - A.Alder consideră că tendința de depășire a propriului sentiment de inferioritate constituie principalul conflict al omului. Scopul individului nu este altul decât punerea în valoare a potențialului propriu, în depășirea stării de inferioritate din copilărie. În consecință, cauzele comportamentelor indezirabile pot fi controlate. - Psihanaliza clasică, freudiană, este punctul de origine pentru teoria lui C.Jung. Acesta susține că la baza acțiunilor omului se află nu doar propria lui experiență, ci și aceea a comunității în care trăiește [8].	- asociațiile libere; - analiza viselor; - analiza comportamentelor persoanei; - analiza detaliată a motivelor și aspectelor comportamentale.

Ca răspuns la teoriile psihodinamice promovate de *S.Freud*, în psihoterapie și mai târziu în consiliere a apărut **abordarea comportamentală** ce are ca fundament tezele orientării behavioriste, promovată de **J.B. Watson** [Apud 1]. Evident, terapiile de orientare comportamentală a familiei cu copii a influențat și consilierea acestora, care presupune un proces de învățare, sub acțiunea căruia se poate modifica comportamentul adulților și al preadolescentului. În cadrul consilierii de orientare comportamentală, atât preadolescentul, cât și familia, dobândesc abilități și deprinderi de a se adapta la solicitările mediului. Experiența noastră de consiliere a preadolescenților și a părinților acestora permite să acceptăm ideea lui I.Al. Dumitru [7], care consideră că, în esență, consilierea psihopedagogică are ca scop schimbarea cognițiilor eronate și/sau ineficiente, restructurarea atitudinilor și a comportamentelor. Acest fapt contribuie la formarea și consolidarea competențelor sociale. Comportamentele sociale, la rândul lor, pot fi divizate în *competențe sociale parentale de influențare și acționare, comunicare și relaționare cu copiii și competențe sociale parentale de recepționare și interiorizare eficientă a mesajelor care parvin de la copii*.

Spre deosebire de consilierea de orientare psihanalitică, focalizată pe restructurarea personalității, cea comportamentală vizează modificarea comportamentului persoanei fie prin schimbarea efectelor observabile, fie prin schimbarea condițiilor de mediu ale comportamentului observabil sau prin îmbunătățirea, chiar excluderea problemelor distructive cu care se confruntă preadolescenții în relația lor cu părinții. De aceea, consilierii centrați pe valorificarea abordării comportamentale utilizează strategii eficiente menite să provoace stingerea comportamentelor indezirabile, explorând teoriile învățării sociale, terapiile și metodele de consiliere bazate pe sarcini și cele bazate pe modelele cognitive [1, p.65].

Așadar, datorită educației și învățării, preadolescenții adoptă comportamente eficiente, care le oferă posibilitatea de a se adapta la cerințele mediului și contribuie la armonizarea relațiilor cu adulții, în general, și cu părinții, în special. Printr-o consiliere psihodinamică psihopedagogică/educațională eficientă și printr-un proces de învățare (orientat invers, spre dezvoltare), dificultățile de ordin comportamental din cadrul familiei se vor stinge, vor fi atenuate sau eliminate comportamentele nedorite, iar părinții și preadolescentul vor căpăta experiență pozitivă de comunicare și relaționare, încrederea că pot face față cu succes solicitărilor mediului familial, manifestând atitudine constructivă în plan cognitiv și comportamental [3].

Există numeroase abordări și paradigme, care încearcă să elucideze caracteristicile relației părinți-copii/preadolescenți, esența relațiilor acestora devenind tendințe importante ale dezvoltării consilierii familiei.

Astfel, *abordarea cognitiv-comportamentală*, dezvoltată de *J.Watson, B.Skinner, J.Wolpe* și *A.Bandura*, poate fi eficientă în cadrul consilierii familiei cu preadolescenți, prin modalitățile propuse de a modifica și controla gândurile negative și de a elimina afirmațiile cu caracter disfuncțional sub influența unor acțiuni educative bine gândite și realizate sistematic. Această abordare este axată pe obținerea schimbărilor cu caracter cognitiv, care dezvoltă modificări comportamentale ce optimizează adaptarea părinților și preadolescenților prin: *autocontrol permanent, responsabilitate personală, formarea noilor cogniții, competențe și deprinderi și stimularea gândirii pozitive*. După cum am menționat, societatea, în ansamblul său, exercită o puternică influență educativă asupra preadolescentului, iar schimbările produse la nivelul personalității acestuia se reflectă în mod firesc și asupra grupului social din care face parte, adică asupra *familiei* [Apud 1,3,11 etc.].

Așadar, consilierea comportamentală are la bază *teoriile învățării*, în primul rând cele referitoare la învățarea socială, care plasează accentul pe formarea deprinderilor adaptative, de formare a comportamentelor pozitive ale preadolescenților sub influența acțiunilor educative, realizate din perspectiva părinților [7, p.25].

Potrivit acestor teorii, reacțiile și comportamentele care în prezent se dovedesc a fi indezirabile au fost învățate anterior. Acestea au permis persoanei să răspundă neadecvat solicitărilor sociale sau au avut ca scop evitarea unor experiențe traumatizante. Comportamentele indezirabile trebuie înlăturate printr-un proces de reînvățare, de consiliere, de aceea specialiștii axați pe abordarea comportamentală utilizează tehnici specifice care vor conduce treptat la stingerea comportamentelor nedorite și la formarea celor eficiente.

În opinia cercetătoarei *I.Holdevici* [8, p.59], manifestările comportamentale greșite și indezirabile sunt simptomele unor stări psihice inconfortabile, dominate de anxietate și stres.

În contextul relațiilor preadolescenți-părinți, deprinderile comportamentale deficitare ale preadolescenților au fost provocate și consolidate de anumiți factori de mediu. Redobândirea de către preadolescent a comportamentelor dorite și a capacității de funcționalitate optimă se realizează prin excluderea sau reducerea, comportamentelor negative; ca rezultat, are loc reducerea anxietății și a stresului. Astfel, consilierea educațională are menirea să ofere suport părinților și preadolescenților, să-i ajute a utiliza adecvat, creativ, achizițiile

și potențialul cognitiv și comportamental. O idee importantă cu privire la consilierea psihopedagogică a familiei o găsim în lucrările lui *I.Dafinoiu*, care invocă un argument solid, potrivit căruia în cadrul manifestării comportamentelor nedorite la preadolescenți nu există standarde unanime care pretind a fi acceptate ca și normalitate, ci există situații concrete atunci când este evidentă necesitatea și eficiența consilierii educaționale, care are, cu precădere, un rol preventiv și unul de formare-dezvoltare a comportamentelor corecte [5, p.20].

Orientarea strategică asupra relațiilor părinți-preadolescenți în consilierea familiei. Această orientare își are originea în psihoterapia promovată de *J.Haley* [Apud 1], care abordează problemele ce apar în familie ca și secvențe ale unei relații interpersonale. Adepții acestei orientări își fixează atenția asupra sistemului de relații ierarhice din cadrul familiei. Astfel, părinții sunt cei care trebuie să aibă grijă de preadolescenți, iar alianțele dintre un părinte și preadolescent, precum și cele dintre părinți trebuie blocate.

J.Halay se referă la sisteme distorsionate, în cadrul cărora acționează ierarhii disfuncționale. Pentru evitarea formării unor ierarhii sau pentru rezolvarea problemelor ce apar în familie este necesară intervenția consilierului educațional.

Atenția consilierilor este orinetată spre încurajarea comportamentelor adaptative, care au tendința de a consolida abilitățile și competențele sociale pentru variate situații de viață cotidiană, stabilind confortul și echilibrul psihologic râvnit de adulți și copii.

În această ordine de idei, propunem o sinteză a abordărilor comportamentale ale consilierii, menționând aspectele definitorii și metodele adoptate și explorate de consilier (Tab.2).

Tabelul 2

Abordări comportamentale

Orientări importante	Caracteristici esențiale	Metodele adoptate
Orientarea comportamentală clasică <i>J.N. Butcher,</i> <i>R.C. Carson</i>	- Întărirea anumitor comportamente prin utilizarea stimulilor externi; - Activitatea de consiliere devine proces de control al comportamentelor dezirabile; - Diminuarea comportamentelor nedorite prin diminuarea factorilor nocivi; - Înlocuirea cu modele de comportamente dezirabile.	- metodă științifică de studiere a vieții umane; - terapia acțiunii; - terapia centrată pe sarcină; - terapia bazată pe modele cognitive; - tehnica stingerii comportamentelor nedorite; - procedeul expunerii directe; - tehnica desensibilizării sistematice; - antrenamentul asertiv (tehnica asertivă);
Orientarea cognitiv-comportamentală <i>J.Watson</i> <i>A.T. Bech</i> <i>A.T. Rush,</i> <i>M.T. Shea,</i> <i>K.Hawton</i>	- Abordarea cognitiv-comportamentală este orientată preponderent spre observații externe și substituirea cognițiilor eronate; - Ea implică tratarea și ajutorarea oamenilor în rezolvarea unor probleme specifice, utilizând concepte și tehnici selectate din comportamentalism și din teoria învățării sociale; - Consilierii axați pe abordarea comportamentală pot practica: condiționarea operantă (Skinner); condiționarea clasică (Wolpe); substituirea comportamentului anormal (Eysenck) și învățarea indirectă sau socială (A.Bandura).	- metoda sancțiunilor; - dialogul deschis; - tehnica aversivă; - metoda modelării.
Orientarea rațional-emoțională <i>A.Ellis</i>	- Susține că oamenii sunt raționali și iraționali, sensibili și insensibili în aceeași măsură, iar această dualitate este inerentă biologic și se perpetuează în absența învățării unor noi moduri de gândire pozitivă. Terapia rațional-emoțională încurajează beneficiarii să fie toleranți atât cu ei înșiși, cât și cu alții [11].	- metoda sancțiunilor; - dialogul deschis; - tehnica aversivă; - metoda modelării.
Orientarea centrată pe realitate <i>W.Glasser,</i> <i>J.H. Pratt</i>	- Accentuează cei trei (R) pe care trebuie să-i respecte fiecare: - <i>reality</i> (realitatea); - <i>right</i> (corectitudinea); - <i>responsability</i> (responsabilitatea).	

Abordarea umanistă (experiențială) în consilierea educațională pornește de la premisa că omul este o ființă activă, autoformativă care dispune de un potențial latent ce trebuie realizat prin autoactualizare. După **Carl Rogers**, la baza dezvoltării umane stau trei condiții: *congruența în relații, atitudinea pozitivă și empatia*. Cercetătorul a evidențiat șase caracteristici ale persoanei autoactualizate: caracterul deschis, raționalismul, responsabilitatea, sentimentul propriei demnități, capacitatea de a stabili și susține relații interpersonale profunde și modul de viață etic [12]. Considerăm că stilul relațiilor în familie și modelul educațional al părinților influențează mult dezvoltarea preadolescentului. Pentru realizarea acestui deziderat la baza educației corecte trebuie să fie clar și bine formulat-utilizat un sistem de cerințe ce i-ar oferi preadolescentului un spațiu propice pentru autorealizarea Eu-concepției și autorealizarea personalității sale.

În contextul dat, *Gh.Tomșa* notează un fapt-cheie: *omul dispune de un potențial ascuns, care trebuie valorificat pentru a favoriza conștientizarea maximă a propriului Eu, care constă în atingerea unui nivel superior de conștiință* [13, p.93].

Demersul umanist/experiențial presupune conștientizarea propriilor probleme și actualizarea potențialului persoanei, eliminarea disconfortului trăit, obținerea unei imagini de sine autentice prin rezolvarea problemelor existente și atingerea punctelor maxime în desăvârșirea personală, afirmă *I.Mitrofan* [10, p.119-120].

Consilierea de tip umanist/experiențial își află originea în cercetările realizate de *C.Rogers*, care este fondatorul psihoterapiei non-directive/centrate pe persoană și de *A.Maslow*, care a pus fundamentele ierarhiei nevoilor personalității (nevoile fiziologice la nivel inferior/primar; nevoia de siguranță; nevoia de iubire și apartenență; nevoia de realizare a stimei de sine și de autoactualizare) [Apud 3, p.40].

Ființa umană aflându-se într-o situație concretă, dezvoltă anumite trăiri afective care conferă existenței sale un anumit sens. Omul se realizează ca om numai prin interacțiunea nivelului intrapersonal cu cel transpersonal, adică prin descoperirea propriului Eu. Acest aspect este important ca să înțelegem preadolescentul, el se va percepe împlinit în raport relațional cu familia, cu lumea înconjurătoare și cu universul său existențial [7, p.30].

Problemele cu care se confruntă părinții în relația lor cu preadolescenții nu mai sunt ca tulburări de comportament și deficiență, ci în parametrii nevoii de autocunoaștere, de consolidare a Eului, de dezvoltare personală și de adaptare. Principiul de bază promovat de abordarea umanistă este experiența trăită aici și acum, fapt ce permite familiei împreună cu preadolescentul să conștientizeze și să-și exprime propriile emoții, percepții, gânduri, să-și valorifice optimal potențialul de care dispune, să-și amplifice capacitățile de a rezolva cu succes problemele apărute [2,3,5,10].

În sensul vizat, trebuie să conștientizăm că prezența relațiilor negative, ostile între părinți și preadolescenți poate afecta funcționarea optimă a familiei în cadrul societății. Deci, scopul consilierii educaționale din perspectiva abordării de tip umanist/experiențial nu constă numai în rezolvarea problemelor, ci și în a oferi sprijin beneficiarilor pentru a se dezvolta deplin, pentru a se autocunoaște și a se maturiza în raport cu solicitările sociale, pentru a fi capabili să adopte strategii eficiente privind soluționarea propriilor probleme.

Experiențele de consiliere a familiei [2,3,12 etc.] arată că modelul umanist, valorificarea acestuia asigură funcționalitatea optimă a personalității preadolescenților și a părinților, precum și a relațiilor interpersonale. Așadar, sintetizând informația selectată, analizată și generalizată din literatura de specialitate [2,3,5,7,10,12], am structurat-o în Tabelul 3.

Teoriile umaniste care pot fi aplicate în consilierea familiei cu preadolescenți

Tabelul 3

Abordări umaniste (experiențiale)

Orientări importante	Caracteristici esențiale	Metodele adoptate
Orientarea existențialistă <i>L.Binswanger</i> <i>R.May</i> <i>G.Corey</i>	Umanismul și Existențialismul se concentrează asupra libertății de alegere și a acțiunii care o însoțește: oamenii sunt priviți ca autori ai propriei vieți și sunt responsabili pentru fiecare decizie pe care o iau.	- explorarea Eului; - schimbarea direcției vieții; - manifestarea noii vieți demne.

Orientarea non-directivă (centrată pe persoană) <i>C.R. Rogers</i>	Perspectiva gestaltistă plasează încrederea în înțelepciunea interioară a oamenilor, devenind astfel antideterministă. Fiecare persoană este capabilă să se schimbe și să devină responsabilă. Gestaltismul are o poziție existențială, experiențială și fenomenologică în același timp. Individul descoperă diferite aspecte despre sine prin experiență, prin autoevaluarea și interpretarea propriei vieți la un moment dat.	- clarificarea sentimentelor; - acceptarea necondiționată; - ascultarea activă; - tehnici de reflecție; - tehnici de reformulare; - tehnici de deschidere.
Orientarea gestaltistă <i>Fr Perls, G.M. Yontef, J.S. Simkin</i>	Abordarea gestaltistă își are originea în psihologia gestaltistă, în perspectiva filosofică existențialistă și în fenomenologie. Ea oferă individului un mod de a fi autentic și deplin responsabil pentru sine. Prin intermediul dialogului (experiența dialogică), beneficiarul este stimulat să-și dezvolte resursele personale pentru contactul dorit sau pentru retragere, adică propriul lui suport. Suportul mobilizează resursele individului pentru contact prin experimentarea unui model comportamental propriu.	- interogații-ghid; - exerciții propuse spre experimentare; - tehnica scaunului gol; - tehnica fanteziei ghidate; - tehnica metapozițiilor.

Fiecare școală și orientare majoră din domeniul psihologiei și psihoterapiei a dezvoltat modele și practici specifice consilierii. Pe lângă cele trei abordări esențiale (psihanalitică, comportamentală și umanistă), care stau la baza dezvoltării teoretico-aplicative a consilierii familiei, în ultimele decenii au apărut **abordări de tip eclectic-integrativ**, care s-au dovedit a fi tot mai necesare și mai utile în realizarea consilierii psihopedagogice [5].

Tendențele integrative în realizarea consilierii au fost impuse de realitatea socială, întrucât divergența situațiilor, a problemelor cu care se confruntă familia, copiii, inclusiv preadolescenții, face dificilă, dacă nu chiar imposibilă, abordarea unei singure teorii și tehnologii în consiliere. Așa cum menționează mai mulți cercetători [3-5,7,9,11], nicio teorie nu deține monopolul adevărului sau al utilității, ci, dimpotrivă, realitățile foarte diverse și multiple necesită o perspectivă pluralistă, dacă nu una integratoare și integrativă, în ceea ce privește realizarea consilierii psihopedagogice.

Așadar, modelul eclectic-integrativ presupune selectarea și implementarea unor tehnici, metode și procedee provenite din mai multe curente teoretice și utilizarea sau transpunerea acestora în practica consilierii psihopedagogice a familiei și a preadolescentului, care vor duce la rezolvarea cu succes a problemelor cu care se confruntă membrii adulți și minori ai familiei.

Analizând și sintetizând informația referitoare la abordarea de tip eclectic-integrativ, am elaborat o sinteză a acestui model (Tab.4).

Tabelul 4

Abordări de tip eclectic-integrativ

Orientări importante	Caracteristici esențiale	Metodele adoptate
Terapia multimodală <i>A.Lazarus</i>	Acest model de consiliere își propune modificarea adaptativă a comportamentului părinților și al preadolescenților. Își are rădăcinile cu precădere în consilierea comportamentală, cea cognitivă și cea rațional-emotivă și reprezintă un model comprehensiv și coerent care își propune să realizeze evaluarea și asigurarea funcționalității normale și optime a personalității clienților.	- tehnici bazate pe condiționare și întărire pozitivă sau negativă a comportamentului; - tehnici de relaxare; - autocontrolul în situații problematice; - jocuri de rol; - dramatizări.
Psihoterapia eclectică sistemică <i>L.Beutler</i>	Orice proces de consiliere psihopedagogică trebuie să fie focalizat pe client, să-l ajute să-și rezolve problemele. Orice proces de consiliere axat pe teoriile de eclecticism-tehnic vizează schimbarea evolutivă a persoanei într-o structură coerentă. Selectarea tehnicilor și procedeele se face pentru a ajuta clienții să devină mai flexibili și mai eficienți în rezolvarea problemelor cu care se confruntă și să se adapteze neproblematic la solicitările vieții.	- reglarea comportamentului; - modelarea; - antrenamentul; - ascultarea activă; - analiza detaliată a motivelor comportamentale.

În concluzie ținem să menționăm că în literatura de specialitate aflăm o mare varietate de concepții și teorii generale cu privire la terapia și consilierea familiei. Acest lucru se explică prin faptul că ele abordează aceeași realitate din perspective diferite. Diferența o produce diversitatea abordărilor consilierii, contextul familial, condițiile sociale în care se pot obține rezultate pozitive și schimbări majore și, desigur, competența specialiștilor. Fiecare dintre aceste abordări teoretice aduce o contribuție unică și specifică la înțelegerea cognițiilor, atitudinilor și comportamentelor celor consiliați și, cu certitudine, poate avea implicații potrivite în practica muncii de consiliere a familiei.

Referințe:

1. BĂBAN, A. *Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*. Cluj-Napoca: Editura Ardealului, 2009. 307 p.
2. COCORADĂ, E. (coord.) *Consiliere psihopedagogică*. Sibiu: Psihomedica, 2004.
3. CUZNEȚOV, L. *Consilierea și educația familiei. Introducere în consilierea ontologică complexă a familiei*. Chișinău: Primex-Com SRL, 2015. 488 p.
4. CUZNEȚOV, L. *Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei*. Chișinău: CEP USM, 2008. 624 p.
5. DAFINOIU, I. *Elemente de psihoterapie integrativă*. Iași: Polirom, 2007. 230 p.
6. DIMITRIU-TIRON, E. *Consiliere educațională*. Iași: Institutul European, 2005. 267 p.
7. DUMITRU, I.A.I. *Consiliere psihopedagogică*. Iași: Polirom, 2008. 332 p.
8. HOLDEVICI, I. *Elemente de psihoterapie*. București: ALL, 1996. 232 p.
9. LUPU, D.A. *Consilierea psihopedagogică asupra diadei stima de sine-reușita școlară*. Brașov: Editura Universității Transilvania, 2011. 181 p.
10. MITROFAN, I. *Psihoterapia experiențială*. București: Infomedica, 1997. 359 p.
11. PASCARU-GONCEAR, V. *Fundamente teoretice și metodologice ale formării competenței de consiliere psihopedagogică la studenți*. Teză de doctor în pedagogie (533.02). Chișinău, 2014. 157 p.
12. ROGERS, C. The interpersonal relationship: the core of guidance. In: *Harvard Educational Review*, 1962, vol.32, p.416-429.
13. TOMȘA, Gh. *Consilierea și orientarea în școală*. București: Casa și Editura de Presă „Viața Românească”, 1999.
14. Vrăsmaș, E.A. *Consilierea și educația părinților*. București: Aramis, 2002. 176 p.

Prezentat la 20.11.2016